

**MOBILITATEA POPULAȚIEI
REFLECTATĂ ÎN ISTORIA UNEI FAMILII:
PURTĂTORII NUMELUI GOROVEI (SEC. XVI-XXI)***

Ștefan S. Gorovei**

**La mobilité de la population reflétée dans l'histoire d'une
famille:**

les porteurs du nom GOROVEI (XVIe-XXIe s)

– Résumé –

*Les recherches généalogiques ont suggéré à l'auteur la possibilité d'illustrer ce thème – **la mobilité de la population** – en faisant appel à l'histoire familiale; il évite les statistiques qui donnent l'image des cohortes humaines sans noms et sans visages et tire au premier plan les hommes en tant qu'individualités, avec leurs vies et leurs justifications, avec les grands ou petits drames familiaux ou personnels dans le cadre vaste des évolutions politiques, économiques et sociales du pays. Au niveau de l'année 2012, l'auteur a pu identifier quelques centaines de personnes nommées **Gorovei**, dispersées dans toute la Roumanie. Une enquête généalogique préalable fut nécessaire pour établir si l'actuelle diffusion géographique du nom est bien ou non la conséquence d'un processus de migration (mobilité). Cette enquête a mis en évidence une réalité inattendue: tous (ou presque tous) les actuels porteurs de ce nom – attesté pour la première fois en 1591 – sont originaires exclusivement de cette partie de la Moldavie délimitée par les Carpates et le Prut, où on a identifié cinq grands noyaux, dans les départements de Bacău, Botoșani, Galați, Iași et Suceava. Les bouleversements dramatiques des années '40–'50 ont produit un véritable exode rural: à la suite de la „collectivisation” de l'agriculture, plusieurs paysans ont déserté leurs villages ancestraux pour chercher du travail dans les industries des villes, souvent bien loin, à l'autre bout du pays. Ce phénomène a facilité une extrême mobilité, une dispersion progressive qui a entraîné le déracinement des hommes. Après 1989, la dispersion s'est accentuée: plusieurs porteurs du nom travaillent aujourd'hui à l'étranger. La recherche régressive a mis en évidence des étapes encore plus anciennes de cette mobilité, dont une, la plus forte, s'est produite après le milieu du XIXe siècle, quand plusieurs Gorovei, appauvris, ont dû quitter leur berceau*

familial; ils sont, très probablement, à l'origine des cinq noyaux qui existent encore.

Mots-clés: *famille, mobilité, généalogie, Moldavie, Gorovei*

Cuvinte-cheie: *familie, mobilitate, Moldova, Gorovei*

„D’où vient votre nom ? Où se trouve le berceau de votre famille ? [...] Quand et comment est né votre nom ? Que veut-il dire ? Qui a été son premier porteur ? Qui étaient vos ancêtres ? À quel milieu appartenaient-ils ? Votre nom est-il rare ou fréquent ? Par combien de personnes est-il porté ? [...] Ces homonymes sont-ils tous vos cousins ?”. Întrebările, condensate de Jean-Louis Beaucarnot într-una din paginile cărții sale despre nume¹, sunt (sau trebuie să fie), întodeauna, cele pe care și le pune cercetătorul propriei sale istorii familiale. Totul începe cu numele familiei: după sociologul american Dale Carnegie (1888-1955), „son nom est, pour chaque homme, le mot le plus important de tout le vocabulaire”². *Et pour cause: el este depozitarul unei istorii mai ample sau mai scurte, singurul lucru care nu ne poate fi confiscat de nimeni.*

Cercetarea mea – din ale cărei rezultate prezint aici partea adecvată unei teme care a ajuns azi de mare interes și actualitate, *mobilitatea populației* – a fost provocată, *în ultimă instanță*, de încercarea de a explica numele pe care îl port. Acest nume este atestat pentru prima dată într-un document din 1591/1592, purtat de o persoană care a asistat la o tranzacție imobiliară relativă la un sat din vechiul ținut Neamț³.

* Acest text a fost pregătit pentru Conferința internațională *Economy and Society in Central and Eastern Europe. Territory, Population, Consumption* (Alba Iulia, 25-27 aprilie 2013), în cadrul căreia una dintre teme privea mobilitatea populației. Împrejurări obiective determinând retragerea mea dintre participanți, socotesc folositoare publicarea versiunii în limba română, cu neînsemnate modificări de exprimare și cu unele adausuri documentare în note. De la data redactării studiului (martie 2012) până la predarea lui, materialul informativ s-a îmbogățit considerabil, permițând atât noi concluzii, cât și nuanțări interesante; am păstrat totuși forma de bază, care este și un martor al unui stadiu al cercetării. Mulțumesc tuturor celor mi-au oferit ajutorul înlesnindu-mi accesul la unele informații documentare necesare acestui studiu, precum și colegilor de la Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău pentru acceptarea și publicarea lui.

** Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

¹ Jean-Louis Beaucarnot, *Laissez parler les noms!*, Paris, 2006 (Coll. „J’ai lu”), p. 347.

² *Ibidem*, p. 184-185.

³ *Documente privind istoria României*, XVI/4, București, 1952, p. 38, nr. 43; foto la p. 325. Întrucât este datat numai cu anul erei bizantine, 7100, am supus documentul unei cercetări

În ultimii ani ai vieții sale, Artur Gorovei (1864-1951), scriitor și folclorist, pasionat de istorie și mai ales de genealogie⁴, a redactat *Istoria familiei Gorovei*, rămasă în manuscris; el a pus în această lucrare rezultatele unei jumătăți de secol de cercetări în diverse arhive, legând istoria recentă a familiei (de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până în vremea sa) de etapele anterioare, până la primul purtător al numelui. Manuscrisul are el însuși o istorie emoționantă: a fost început în 1944 la Fălticeni, continuat la Blaj, în refugiul impus de intrarea armatelor sovietice în România, reluat la Fălticeni, unde a fost încheiat la 8 octombrie 1950. Peste câteva luni, la 19 martie 1951, autorul a murit la București.

Cu acest manuscris în fața ochilor mi-am început, în pragul adolescenței, ucenicia în cercetarea genealogică. Nu am putut să nu constat unele contradicții sau neconcordanțe, ceea ce m-a determinat să reiau cercetarea istoriei familiale din punctul unde bunicul meu o încheiase. De-a lungul anilor, am avut șansa de a îmbogăți considerabil tezaurul de informații, dar și de a introduce unele modificări și corecturi⁵. Chiar la începuturile muncii mele în acest domeniu, am constatat existența unor persoane (și în veacurile trecute, și în prezent) purtând același nume de familie, dar a căror legătură cu arborele genealogic alcătuit de bunicul meu nu se vedea în nici un chip. De altminteri, Artur Gorovei însuși semnalase, în lucrarea sa, mai mulți Gorovei, găsiți în documente din secolele XVIII și XIX, fără să-i poată reuni în arborele genealogic pe care l-a construit. Însă el nu se îndoia de apartenența lor la această familie: prezența tuturor era atestată – în măsura informațiilor de care dispusesse – *exclusiv* pe teritoriul Moldovei dintre Carpați și Prut. Numele și difuziunea sa geografică restrânsă erau premise solide pentru o asemenea concluzie, pe care primele mele cercetări nu au contrazis-o, ci au consolidat-o și au extins-o. În măsura în care am avut acces la informații (dar cel mai adesea întâmplător), am constatat existența unor Gorovei în unele sate din județele Bacău, Botoșani, Galați, Iași și Suceava. Abia generalizarea internetului mi-a permis lărgirea

speciale, pentru a-i verifica atât autenticitatea, cât și valabilitatea datei; rezultatele acestei anchete nu aduc atingere ansamblului prezentului studiu.

⁴ Cf. Ștefan S. Gorovei, *Artur Gorovei* („Prețuitori arhivelor”), în „Revista Arhivelor”, XII, 1969, 2, p. 257-262; idem, *Artur Gorovei (1864-1951)*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), 1997, 3-4, p. 27-32; Sorin Iftimi, *Documente din colecția Artur Gorovei aflate la Arhivele Naționale Iași*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, XI, 2011, p. 357-376.

⁵ Între altele, a trebuit să pun sub semnul întrebării o filiație importantă: acolo unde bunicul meu a văzut o continuitate directă, eu cred că avem de-a face cu o omonimie – Ștefan S. Gorovei, *O dilemă genealogică*, comunicare la al XV-lea Congres Național de Genealogie și Heraldică (Iași, 13-15 mai 2010); nici aceasta nu aduce atingere fondului problemei expuse aici.

considerabilă a bazei mele documentare și atunci, brusc, m-am găsit în fața unei realități cu totul neașteptate: am identificat purtători ai aceluiași nume în mai multe județe ale țării, din zone depărtate de Moldova, precum Dobrogea, Banatul sau vestul și centrul Transilvaniei⁶. În fața acestei difuziuni geografice mult mai extinse decât o crezusem inițial, a trebuit să-mi pun întrebarea: difuziunea numelui este urmarea unei răspândiri a purtătorilor săi (deci expresia unei mobilități), sau acest nume a putut apărea simultan în mai multe locuri, din mai multe cauze, având mai multe origini ? Ca să răspund la această întrebare – *eliminatorie*, cu un termen din domeniul competițiilor! –, am întreprins o mică cercetare asupra numelui. Explicațiile care s-au dat până acum îl pun în legătură cu o formă de relief (*gura văii*), cu numele ucrainean al unei păsări (vrabia) sau cu diferite cuvinte regionale folosite pentru desemnarea unor anume realități; oricare dintre ele ar fi putut permite apariția simultană și existența paralelă a numelui în mai multe zone ale țării. Ca să pot controla temeinicia acestor explicații, a trebuit să revin la purtătorii numelui. Câteva anchete preliminare au condus, însă, la următorul rezultat: **toți cei cu care am putut discuta au indicat categoric și fără șovăială originea lor în Moldova**, raportându-se la unul sau la altul dintre cele cinci nuclee din județele menționate. Ei au precizat că prezența lor în alte zone ale României este de dată foarte recentă: din leagănele strămoșești au plecat părinții lor sau ei înșiși. Ca urmare, am conchis că *actuala difuziune a numelui nu este expresia unei apariții simultane din cauze diferite, ci este urmarea unei răspândiri dinspre Moldova a purtătorilor acestui nume*, expresie a unei mobilități neobișnuite și neîntâlnite în etapele istorice anterioare.

După opinia unui specialist cu experiență în onomastică și toponimie, d-l profesor Mircea Ciubotaru, numele – indiferent de etimologia sa – era stabilizat și fixat ca nume de familie măcar spre sfârșitul secolului al XVI-lea, când nu mai este utilizat ca poreclă personală și individuală („*appellations personnelles ne se transmettant pas héréditairement*”⁷). Astfel, pe de o parte devine foarte plauzibilă ipoteza că toți purtătorii lui au o origine comună (un strămoș comun) și, pe de altă parte, numele însuși

⁶ Ba chiar și în R. Moldova, în satul Șaptebani (fost Stăncăuți) din raionul Râșcani; apartenența lor la vechiul trunchi dezvoltat în spațiul dintre Carpați și Prut rămâne un subiect de cercetare separată. O familie cu nume identic, dar grafiat fără *i*-ul final (Gorove) a evoluat în Transilvania începând din secolul al XVIII-lea, trecând apoi și în Ungaria (armeni de confesiune romano-catolică); eventuala lor legătură cu cei din Moldova l-a interesat foarte mult pe Artur Gorovei, care a adunat material și despre această familie și a purtat corespondență cu unii dintre membrii ei. Nu am cunoștință despre o cercetare monografică recentă asupra acestei familii.

⁷ Jean-Louis Beaucarnot, *op. cit.*, p. 138.

devine un fel de *marker* cu ajutorul căruia mobilitatea poate fi urmărită relativ ușor și sigur.

Odată acceptată, această realitate conduce spre alte întrebări și căutări. Dacă toți (sau aproape toți) purtătorii actuali ai numelui pot fi regrupați în arbori genealogici avându-și rădăcinile în cele cinci județe din Moldova, nu cumva cercetarea regresivă ar putea restrânge și mai mult aria inițială de folosire a acestui nume ? Răspunsul ar putea fi dat, bineînțeles, stabilindu-se momentul când începe istoria fiecăruia dintre cele cinci grupuri sau, altfel spus, ajungând la strămoșul comun al tuturor componenților acestora. Din păcate, memoria familială este astăzi foarte slabă și de obicei nu trece dincolo de generația bunicilor; ca urmare, oamenii ajung să afirme că în satul lor se află două, trei sau mai multe familii cu același nume, care, după ei, nici nu ar fi înrudite. Însă, cu stăruință, memoria lor *latentă* ajunge să identifice pe vreun văr de-al bunicului ca autor al vreuneia dintre aceste „alte” familii, ceea ce înseamnă apartenența la același arbore genealogic. Până când această lacună va fi acoperită prin apelul la arhivele Stării Civile, am putut face o altă verificare, din direcție cronologică opusă: cele mai vechi recensăminte, din 1772-1774⁸, arată că nici un Gorovei nu locuia în zisele sate. Pentru unele cazuri, am putut verifica și în recensăminte ulterioare (1820, 1832)⁹, cu același rezultat negativ. Concluzia: cele cinci grupuri sau nuclee județene au apărut spre sau după mijlocul secolului al XIX-lea, în urma unei migrări care s-a produs la această vreme, marcând o altă etapă de mobilitate, în forme mai lente și cu ținte mai apropiate (în cadrul vechii Moldove). Există, deci – cel puțin teoretic –, posibilitatea (și șansa) de a ajunge într-un punct reprezentat de strămoșul unic al purtătorilor de azi ai numelui. Cercetarea trebuie să continue, în această primă etapă, prin anchetarea metodică a tuturor acestora, acceptând ca *ipoteză de lucru* existența unei anumite legături între ei, explicabilă prin:

a) o ascendență comună (chiar și cu numele transmis prin femei, mame sau soții, prin legitimare sau prin adopție);

b) proveniența din satele cu acest nume (unul în apropiere de Dorohoi și altul în apropiere de Roman, ambele numite așa în amintirea unor stăpâni din secolele XVIII–XIX cu biografii cunoscute și locuri stabilite în arborele genealogic);

⁸ *Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774 (= Moldova în epoca feudalismului, VII, 1 și 2)*, alcătuirea, cuvântul introductiv și comentariile de P. G. Dmitriev, sub redacția lui P. V. Sovetov, Chișinău, 1975.

⁹ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*, colecție coordonată de Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru; au apărut până acum șapte volume, cu recensămintele ținuturilor Roman (1820-1832), Iași (1820), Cărligătura (1820), Bacău (1820) și Hârlău (1820).

c) preluarea numelui de familie fie în onoarea unui naș de botez, fie în urma unor emancipări sociale în secolul al XIX-lea (desființarea poslușniciei, eliberarea din robie).

Această anchetă va oferi cel puțin posibilitatea unei separații după criteriul genealogic, delimitând pe cei care, întâmplător, nu ar face parte din presupusa posteritate a aceluia ipotetic strămoș comun¹⁰. Însă, pentru început, accept ca majoră premisa înrudirilor.

Iată „preistoria” proiectului de cercetare¹¹ care m-a condus și la rezultatele înfățișate azi aici.

Doar studiate prin prisma ideii de *mobilitate a populației* datele adunate până acum mi-au permis să observ existența câtorva etape de migrări succesive, identificabile grație păstrării numelui de familie și care ar putea fi cauza apariției celor cinci nuclee județene constatate abia în secolul al XX-lea. Pentru fiecare etapă trebuie să existe explicații specifice, care nu sunt întotdeauna ușor de găsit și de formulat. Fiecărei etape îi corespund cauze și caracteristici diferite, justificări generale și speciale, împrejurări variate.

În stadiul actual al cercetării, cred că se conturează existența câtorva etape în care purtătorii numelui Gorovei s-au mișcat, părăsindu-și vechile cuiburi familiale. A le defini înseamnă a reface, puțin, evoluția lor istorică pe baza documentelor cunoscute¹².

¹⁰ Și autorii altor lucrări consacrate istoriei și genealogiei unor familii au simțit nevoia să-și extindă investigația la toți purtătorii numelui. Astfel, Ioan Nădejde, în cartea sa *V. G. Morțun. Biografia lui și genealogia familiei Morțun*, București, 1923 (1924), a adunat toate informațiile accesibile atunci despre diverși Morțunești, chiar și despre cei a căror apartenență la trunchiul din care provenea V. G. Morțun părea îndoielnică sau nesigură; el nu a omis nici măcar pe tipograful poreclit *Morțun* din cauza talentului său oratoric! Și generalul Radu R. Rosetti, în inegalabila sa cercetare asupra familiei Rosetti, a procedat la fel, incluzând în volumul II (*Familia Rosetti, II. Celelalte ramuri*, București, 1940) nu numai „celelalte ramuri”, ci și o lungă listă de Rosettești răzleți, a căror plasare în una sau alta dintre ramuri rămâne incertă. Mai recent, tot pe criteriul purtătorilor numelui și-a conceput investigația și arhimandritul Veniamin Micle, *Genealogia familiei Micle*, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 2006 (v. p. 265-284: „aria de răspândire a familiei Micle” cu câteva sute de nume, adunate din cărțile de telefoane).

¹¹ *Un proiect de cercetare genealogică globală: purtătorii numelui Gorovei*, comunicare în ședința din 15 ianuarie 2013 a Filialei Iași a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române.

¹² Având în vedere scopul acestei prezentări, am socotit că documentarea fiecăruia dintre purtătorii numelui menționați aici ar încărca inutil aparatul critic. Această documentare va fi expusă, cu toate comentariile necesare, în lucrarea finală (cf. mai jos, nota 30).

Până la mijlocul secolului al XVII-lea, toate informațiile îi arată pe Gorovei legați de satul Bârgăoani, din ținutul Neamțului (actualul județ Neamț). Un document original din 1661 spune, chiar, că ei erau originari de acolo („ei sântu de moșie de acolo”¹³). Dar chiar atunci, alături de acela care va asigura continuarea arborelui genealogic, există un altul, frate sau văr, identificat prin raportarea la același sat și despre a cărui posteritate acolo nu se mai știe nimic. După decenii (poate secole) de perfectă imobilitate („veșnicia s-a născut la sat!”), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea mobilitatea își face apariția: prin căsătorie, unul se mută la Dorohoi, unde urmașii săi vor rămâne mai multă vreme (unul va fi, la 1742, ctitorul mănăstirii care poartă și azi acest nume); alți trei se depărtează de satul de obârșie, dar rămân în limitele ținutului (înrudirea lor, deși neîndoielnică, nu se poate stabili și nici posteritatea lor nu este cunoscută). Tot ca urmare a unei căsătorii, un Gorovei a ajuns în Țara de Jos (Moldova Inferioară), ca stăpân de pământ într-un sat din zona de contact a vechilor ținuturi Putna, Tecuci și Bacău; acolo, la Nănești pe Răcățău, el este menționat la cumpăna veacurilor XVII-XVIII¹⁴. Nici despre posteritatea sa imediată nu am informații precise.

Această primă etapă de mobilitate are cauze naturale. Timpurile premoderne sunt caracterizate, în spațiul românesc din afara Carpaților, printr-o foarte scăzută mobilitate a populației. Stăpânii de pământ își găseau soțiile, de obicei, în familiile de rang egal sau aproximativ egal din vecinătăți – acesta trebuie să fi fost cazul și pentru primele generații de Gorovei. Căsătoriile în ținuturi mai depărtate presupuneau ieșirea din imobilitatea ancestrală: călătoriile în orașe sau activitățile publice desfășurate acolo conduceau, inevitabil, la stabilirea unor relații cu membri ai altor familii, facilitând alianțele matrimoniale în zone mai depărtate. Erau

¹³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXII, Iași, 1929, p. 7, nr. 8; idem, *Arhiva Muzeului Municipal Iași*, II, Iași, 1929, p. 7, nr. 8; originalul la Arhivele Naționale Iași, *Documente*, CLXXIV/37.

¹⁴ Era căsătorit cu Antemița, fiica lui Lupașco „Bucium” de Nănești, strănepoata lui Condrea Bucium, membru al sfatului domnesc din 1572 până în 1592, când a fost executat din porunca lui Aron vodă Tiranul; soția acestui Gorovei purta numele străbunicii sale, soția lui Condrea Bucium (Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, 1971, p. 296). Socrul său aparținea familiei Rango, însă preluase numele de familie al mamei sale, Axinia, fiica lui Condrea Bucium. În legătură cu stăpânirea la Nănești pe Răcățău, Gorovei este atestat la 1686, 1687, 1692 și și 1709. El este probabil identic cu acela care la 1705 figurează între descendenții lui Dabița Nădăbaico (mare paharnic la 1626), stăpâni în satele Văcărești și Străzăști din ținutul Putna – *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, V (1701-1720), ed. Veronica Vasilescu, Doina Duca-Tincușescu, București, 1974, p. 127, nr. 491 și 263, nr. 982.

mai rare, dar nu lipseau, cazurile când, în urma unei asemenea căsătorii, o ramură nouă a unei familii lua naștere tocmai în capătul celălalt al țării (Nădăbaico din sud spre nord, Năvrăpescu-Șoimaru din vest spre est). În asemenea cazuri, descendența din vechiul trunchi al familiei se mai poate demonstra prin păstrarea unor rămășițe din vechile proprietăți și, bineînțeles, prin nume și prin apartenența la aceeași categorie socială.

Secolul al XVIII-lea a adus începutul unor schimbări importante în structurile societății românești din principatul Moldovei. În împrejurări istorice bine cunoscute și asupra cărora nu este locul să insist, micii stăpâni de pământ au sărăcit: fără acces la funcții publice, ei au rămas pe vechile lor proprietăți, tot mai mici prin împărțirile succesive între urmași, și incapabili să adauge altele, prin cumpărături sau dote. Sărăciți, descendenții boierilor de altădată au decăzut, au pierdut privilegiile fiscale care îi distingeau de restul populației și, odată cu aceasta, statutul social moștenit de la înaintași. Într-un document din 1754, principele de atunci al Moldovei, Matei Ghica, recunoștea decăderea iremediabilă a unor familii nobile („au cădzut multe niamuri vechi și nici s-au mai rădicat”¹⁵). Ca urmare, mulți membri ai acestora și-au părăsit cuiburile familiale, căutându-și norocul aiurea, de-a lungul și de-a latul țării sau chiar dincolo de hotarele ei¹⁶. Este de la sine înțeles că acest fenomen nu poate fi urmărit decât în cazul păstrării numelui de familie.

Această accentuare a mobilității, inevitabilă în condițiile arătate, se oglindește în istoria purtătorilor numelui Gorovei. Las la o parte un caz de extremă „mobilitate”, forțată și tragică, ilustrat de dispariția unui membru al familiei de la Bârgăoani, răpit de hoardele tătărești în cursul invaziei din 1717¹⁷. Trec, de asemenea, și peste câteva cazuri insuficient documentate în această etapă a cercetării, pentru a mă opri la ceea ce consider a fi un semnal

¹⁵ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, V, București, 1903, p. 158, nr. 107.

¹⁶ Spre exemplu, un Gorovei se afla în 1815 în satul Ilovița, între oamenii apropiați lui Tudor Vladimirescu („sătean din Ilovița, din plaiul meu Cloșani”) – C. D. Aricescu, *Acte justificative la Istoria Revoluțiunii Române de la 1891*, Craiova, 1874, p. 224, nr. 3; Emil Vîrtosu, *Mărturii noi din viața lui Tudor Vladimirescu*, București, 1941, p. 52 (și pl. VIII, fig. 12); *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821. Documente interne*, I, comitetul de redacție: Andrei Oțetea, Nechita Adăniloie, Nestor Camariano, Ioan Neacșu, Sava Iancovici, Alexandru Vianu, București, 1959, p. 95, nr. 54. Originalul se află azi în Arhivele Istorice Centrale, Colecția Muzeul Saint-Georges, III/7 și este datat **1815 aprilie 8**. Numele de botez lipsește. Alți Gorovei nu sunt cunoscuți în acea zonă, nici înainte, nici după această atestare. Concluzia că avem de-a face cu un moldovean fugit în Oltenia pare acceptabilă.

¹⁷ Cu prilejul acela, s-au pierdut și documentele relative la stăpânirea pământului la Bârgăoani.

major al acestei mobilități, așa spune, *de tip nou*: la 1774, doi Gorovei (tată și fiu) se numără printre cei 171 capi de familie impozabili din orașul Tecuci¹⁸. Din punctul de vedere al premiselor prezentei cercetări, cazul este deosebit de interesant. Marea majoritate a celorlalți orășeni sunt identificați prin meseriile lor, prin locurile de origine, prin porecle, prin indicarea unui angajator (boier) sau prin raportarea la prenumele tatălui; alături de numele unora nu există nici o explicație. Cei cu nume de familie cunoscute din atestări anterioare pot fi numărați pe degetele unei singure mâini; Dumitrașcu Gorovei e dintre aceștia.

Desigur, orice comentariu poate fi riscant în lipsa altor informații. Însă prezența celor doi între orășenii din Tecuci, unde reprezintă *doi capi de familie*, arată cel puțin un fapt: erau stabiliți acolo de oarecare timp, chiar dacă nu cu intenția de a rămâne definitiv în oraș. Foarte sugestivă mi se pare și înscrierea lor fără indicarea vreunei meserii oarecare și la capitolul „străini” (de comunitatea orașului, bineînțeles).

În deceniile următoare, alți Gorovei ilustrează migrarea spre orașe. Astfel, la 1813 și 1815, unul este atestat în orașul Bârlad¹⁹, iar la 1820 un altul, cu ginerele său, la Moinești²⁰; zece ani mai târziu, aici, un Gorovei, poate fiul său, este înregistrat ca blănar²¹. Migrarea la oraș reflectă, cred, destul de bine un început de decădere economică a vechilor cultivatori de pământ. Din nefericire, urmele acestor primi dezrădăcinați se pierd: nu am nici o cunoștință despre evoluția lor ulterioară. Aș fi înclinat să cred că, după o scurtă „aventură” urbană, au revenit în satele lor. Nu exclud, însă, nici posibilitatea ca urmașii lor să-și fi abandonat numele, intrând în masa anonimă a orășenilor pentru care numele de familie nu avea nici o importanță.

¹⁸ *Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774 (= Moldova în epoca feudalismului, VII, 1)*, alcătuirea, cuvântul introductiv și comentariile de P. G. Dmitriev, sub redacția lui P. V. Sovietov, Chișinău, 1975, p. 559, nr. 129 („Dumitrașcu Goroveiu”) și 155 („Ion a lui Dumitrașcu Gorovei”).

¹⁹ Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, II, Bârlad, 1912, p. 134 și 382 (*Constantin Goroveiu*, târgoveț bezmănar la 1813, locuitor în „mahalaua din gios de ocolu vitelor” la 1815). Un *Ioan Gorovei* este menționat ca furnizor de cărămizi pentru construirea bisericii Sf. Ilie din Bârlad la 1859–1862 (*ibidem*, I, Bârlad, 1911, p. 177).

²⁰ Catagrafia (f. 185 recto) comunicată de d-l Mircea Ciubotaru: *Ștefan Gorovei și ginerele său („Costandin zăt Gorovei”)*. Tot atunci, la Caraculău-Bârsănești sunt înregistrați *Dediul Gorovei* și *Nistor Gorovei*; numele lor nu fac parte din patrimoniul onomastic al nici unuia dintre trunchiurile azi cunoscute, ceea ce nu este, totuși, o dovadă peremptorie pentru absența oricărei legături. De-a lungul timpului, și alte prenume au cunoscut o folosință unică (*Miron* la Brăiești, *Lupu* la Ghigoiești, *Manolache* la Radomirești, *Tănase* la Orhei).

²¹ *Costandin Gorovei* blănar, de starea a treia: Catagrafia din 1830, Arhivele Naționale Iași, Fond *Litere*, dosar D/55, f. 51–59 (comunicat de d-l Mihai-Răzvan Ungureanu).

Cândva, după 1774, din Goroveii statorniciți în sudul Moldovei, doi frați (din trei) au migrat spre nord, stabilindu-se în alte ținuturi prin căsătoria cu fiicele unor mici stăpâni de pământ. Unul (Constantin) a ajuns la Radomirești (Bacău) și posteritatea aceluia este astăzi cel mai bine documentată. Fiul său mai mare a plecat mai departe, în nordul țării, oprindu-se la Dorohoi; el este stră-stră-străbunicul meu (arrière-arrière-arrière-grand-père). Frații săi au rămas legați de pământul de la Radomirești. În cazul acestei ramuri, mobilitatea regăsește limitele normale, fiind expresia căsătoriilor și a mutărilor prin funcțiile administrative, însă păstrând până la sfârșit legătura cu pământul moștenit de la înaintași. Nu acesta a fost, însă, și cazul ramurii generate de fratele său (Vasile), așezat în satul Ghigoiești din ținutul Neamțului. Aici, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, au trăit fiii și nepoții săi, ai căror urmași sunt mai ușor de identificat datorită introducerii, pe lângă biserici, a evidențelor de naștere, căsătorie și moarte odată cu adoptarea Regulamentului Organic (1831) și mai apoi datorită înființării serviciului de Stare Civilă pe lângă primăriile din orașe și comune (1864). Deși nu toate vechile registre parohiale și civile s-au păstrat, înregistrările accesibile dau imaginea unei posterități numeroase în prima jumătate a veacului al XIX-lea, care reflectă o certă stabilitate: vreme de aproape un secol, trei generații au rămas în satul natal²². Pe la 1860, în Ghigoiești existau cel puțin zece bărbați, de diverse vârste, purtători ai numelui care ne interesează aici. Brusc, însă, ei dispar din acest sat, și dispar fără să lase urme acolo, astfel încât astăzi nimeni nu mai are vreo amintire despre existența lor, nici chiar familiile pe care evidențele de stare civilă le arată ca fiind din vechime înrudite cu ei²³! Nu poate fi presupusă, pentru a explica această dispariție, nici o cauză naturală: *trebuie să avem în vedere părăsirea satului din cauza sărăciei*. Gădesc reflectarea acestei decăderi economice în documentele relative la alegerile pentru Divanul Ad-hoc: la 1857, nici unul dintre Goroveii de la Ghigoiești nu mai posedă acea avere necesară pentru a fi înscrisi în listele de alegători²⁴. Registrele de stare civilă le indică statutul cu formule precum *cultivatori de pământ, lucrători de pământ, agricultori*, niciodată însă ca *proprietari*.

²² Registrele parohiale le-am cercetat eu însumi, în martie 1981; cele ale Stării Civile sunt cercetate de d-l Paul Daniel Nedeloiu, profesor în Piatra Neamț.

²³ Singura monografie existentă până acum a satului – Gh. Mareș și D. Mareș, *Monografia satului Ghigoiești, județul Neamț, de la înființare și până în zilele noastre*, București, 1938 – nu menționează nici măcar un singur locuitor cu acest nume. Autorii erau urmașii unei familii care în vechime se înrudise cu Goroveii din Ghigoiești.

²⁴ Cf. Rodica Iftimi, Sorin Iftimi, *Alegătorii Divanului Ad-hoc din Moldova (1857). Un manuscris necunoscut*, în „Ioan Neculce” (Serie nouă), XXII, Iași, 2004-2006, p. 130-131.

Paradoxal, în acele liste se află, totuși, un purtător al numelui, Gheorghe Gorovei, dar ca *breslaș blănar*, locuind în Iași²⁵.

Spargerea cuibului de la Ghigoiești a marcat o nouă etapă de migrări: o mobilitate accentuată, impusă de rațiuni economice. Încă o dată s-a rupt legătura dintre oameni și pământ, urmașii foștilor proprietari împrăștiindu-se (probabil în câteva etape, succedate rapid) în alte zone ale Moldovei. Ca urmare, și relațiile dintre oameni, generate de legăturile de rudenie, au slăbit până au dispărut. A rămas doar numele, care, fixat definitiv prin actele de stare civilă, nu s-a mai putut pierde, abandona sau modifica. În stadiul actual al cercetării, am reușit să regăsim descendența unuia dintre acești Gorovei și să reconstituim traseul migrărilor pentru intervalul 1872–2013: de la Ghigoiești la Cut, de la Cut la Dulcești (Roman), în secolul al XIX-lea, apoi în secolul al XX-lea de la Dulcești la Bozieni, de la Bozieni la Băcești (Vaslui) și de aici la București, până în zilele noastre. Acest caz sugerează cu putere posibilitatea ca la originea celor cinci trunchiuri din județele Moldovei de azi să se afle unii dintre cei dezrădăcinați din Ghigoiești. Ei s-au putut stabili în locurile respective prin căsătorii cu fiice ale unor localnici; au întemeiat acolo noi cuiburi familiale și au continuat ocupația cunoscută: lucrul pământului. Totala absență din viața publică a membrilor acestor cinci grupuri în anii dinaintea Primului Război Mondial și în perioada interbelică stă mărturie pentru o stabilitate excepțională, pe care numai o situație economică mulțumitoare o poate genera și întreține. Această perioadă de stabilitate (ultima de tip tradițional) nu a durat nici ea mai mult de trei generații. De data aceasta, pentru exemplificare îmi va servi în principal cazul Goroveilor de la Popricani (jud. Iași).

Pentru secolul al XX-lea și începutul acestui al XXI-lea pe care îl trăim, se pot reconstitui trei etape ale noii mobilități. Cea dintâi este urmarea reformelor agrare din 1921 și 1945 și ea poate fi privită ca o mobilitate firească, o adevărată *roire*, care nu contravine flagrant stabilității, ci e antrenată de dobândirea unor noi proprietăți, precum și (ca întodeauna) de căsătorii. Astfel, din trunchiul de la Popricani s-au desfășurat ramuri care s-au așezat în imediata apropiere sau ceva mai departe, în sate mai vechi sau mai noi: la Fântânele, la Cotu Morii, la Vânători și Vulturi, și probabil la Coarnele Caprei, la Zahorna, la Erbiceni și Valea Lupului. Mobilitatea care poate fi surprinsă în cea de-a doua etapă are un caracter net deosebit: ea a fost urmarea schimbărilor dramatice produse în societatea românească după

²⁵ *Documente privind Unirea Principatelor, I. Documente interne (1854-1857)*, volum întocmit de Dan Berindei, Eleonora Alexiu, Trifu Selea și Apostol Stan, București, 1961, p. 49. Nu știu ce legătură este între acest Gheorghe Gorovei și Constantin Gorovei blănarul din Moinești de la 1830.

Al Doilea Război Mondial, care au spulberat stabilitatea și coeziunea familială. „Colectivizarea” agriculturii a produs un adevărat exod rural, mulți locuitori ai satelor și-au părăsit cuiburile familiale strămoșești pentru a căuta de lucru în industriile orașelor, în mine sau în porturi. Anii '50 și '60 sunt marcați de o mare mobilitate a populației, neobișnuită până atunci în raport cu mentalitatea poporului român. Din trunchiul de la Popricani, unii (din ramura Fântânele) ajung în Transilvania și Banat; din trunchiul de la Dumbrăvița (jud. Suceava), unii ajung în Dobrogea. Este o dispersie progresivă, în zone tot mai depărtate de locurile natale, care a antrenat o adevărată dezrădăcinare a oamenilor. După 1989, această dispersie s-a accentuat, mobilitatea luând forme extreme, în căutarea unor locuri mai potrivite pentru activități mai productive și munci mai bine remunerate. Nu este de mirare faptul că spre Dobrogea și spre Banat, ca și spre unele dintre marile orașe (precum București, Galați și Iași), s-au îndreptat reprezentanți ai mai multor ramuri. În acest cadru, este ilustrată și tendința foarte nouă a plecării la muncă sau a stabilirii în alte țări; numele a fost atestat în Austria, Germania, Italia, Olanda, Spania și chiar în S.U.A.

*

Cercetarea care a condus la prezenta expunere a permis adunarea unui material foarte vast, care crește zi de zi. El poate forma, deopotrivă, o foarte serioasă bază și pentru alte domenii și direcții de cercetare, de la onomastică²⁶ la mentalități²⁷, de la dinamica demografică²⁸ la cea socială²⁹ etc. Limitându-mă, aici, la urmărirea mobilității purtătorilor unui nume, nu pot să nu conchid că urmarea acestei mobilității extreme din zilele noastre (acum conștientă, voluntară, și nu forțată de constrângeri economice sau politice), va fi o înstrăinare, cu slăbirea legăturilor dintre rude, devenite din

²⁶ Transmiterea unui patrimoniu onomastic tradițional, îmbogățirea și înnoirea lui treptată, până la abandonarea lui în favoarea tuturor fanteziilor onomastice (adoptarea unor prenume străine, fără nici o legătură cu tradițiile familiale).

²⁷ Modul de a realiza căsătoriile sau opțiunile pentru nașterea copiilor, adoptarea unor confesiuni diferite de aceea moștenită etc.

²⁸ Creșterea și descreșterea diverselor ramuri; numărul mare de copii facilitează mobilitatea, uneori chiar o determină, cu intenția de a prezerva averea constituită și a evita degradarea situației economice.

²⁹ Dinamica demografică se află în raport invers proporțional cu dinamica socială: cu cât a crescut numărul purtătorilor numelui și suprafața pe care s-au extins, cu atât a scăzut forța economică și „vizibilitatea” acestora în viața publică. Nu e greu de văzut care a fost cauza și care este efectul... Situația s-a schimbat în cursul secolului al XX-lea și este în continuă schimbare.

ce în ce mai depărtate și, implicit, cu **pierderea memoriei familiale**³⁰. Va rămâne **numele**, încorporând o întreagă istorie a unor generații uitate, care au traversat timpurile și spațiile; grație lui ne mai este azi posibil să se zăărim mobilitatea populației într-o altă manieră decât prin statisticile care dau imaginea unor cohorte umane fără nume și fără chipuri, ci aducând în primul plan *oamenii* ca individualități, cu viețile lor și justificările lor, cu marile sau micile lor drame familiale sau personale în cadrul vast al evoluțiilor politice, economice și sociale ale țării. *Stat rosa pristina nomine, nomine nuda tenemus...*

³⁰ Evident, în cazul în care această memorie nu va fi fixată în scris și pusă la dispoziția tuturor celor în cauză, pentru a constitui un reper al identității indiferent de schimbarea domiciliilor! **O carte este, de altminteri, unul dintre țelurile proiectului meu**, chiar fără gândul de a da o replică neliniștitorului „eseu” al lui François Noudelmann, *Pour en finir avec la généalogie* (Éditions Léo Scheer, Coll. „Non & Non”, 2004).